

MILVET BLOAZ ADSAVIDIGEZ **937 BREIZ 1937**

Gouelioù-Meur Bleun-Brug 1937

en enor d'ar Vretoned kalonek a adsavas hor Breiz
er bloaz 937, a vez grêt,
e PLOUGASTELL, d'an 22, 23 ha 24 a viz eost a zeu.

Bloaveziou trista hor Breiz

— 919 - 936 —

ROÛANTELEZ Breiz Vihan, savet breman ez eus pemzek kant vloaz, gant hon tud koz pa ne ventent ket chom e Breiz-Veur, dindan galloud ar Zaozon, a oa en he gwir wella hag en he gwir vrasa, en navet hag en dekvet kantved, en amzer hor rouaned veur Nevenoe, Erispoe ha Salaün ; siouaz tost e voe d'ez i neuze beza goualedet da vat gand an Normaned, tud gouez ha digristen hanter noz an Europ, a rede ar mor war o bigi skanv hag a rae o diskenn, er broiou pinvidika a gavent war o hent, d'o laerez ha d'o devi.

AN TAN E KELEURN

Kerkent ha ma vezent gwelet o tont warzu mulgul Brest e veze c'houezet eun tantad-tan, e Kelern, e ledenez Kraozon, hag o welet ar sklerder o tarza dioutan, en noz, e veze laosket ar youc'hadenn skilrus : « An tan e Kelern ! » da redrek eus an eil kériadenn d'eben; kerkent ha ma weled diwar Menez-Hom tan Kelern, e c'houezed eno iveau eun tantad all hag eun all c'hoaz pelloc'h, war Garreg an Tan, e Gouezeg, hag evelse, tammo ha tamm, Breiz a veze sklêrijennet eus an eil penn d'egile hag an holl a ouie edo al laeron vor o tostât hag e oa mall kemeret an tu d'en em ziouall outo.

AR ROUE ALAN 888-907

Ar Roue Alan, leshanvet ar Meur, a roas eur gwall lamm d'an Normaned, war lanneier Kistreberh, e diskaramzer ar bloaz 888.

Dirak e dierned, Alan en devoa touet rei da zant Per Rom, e prof, an deog diwar e vadou, ma c'hounesje; start e voe an emgann, met selaouet e voe e bedenn ; pevarzek mil Norman war bemzek a jomas ouz torgenn; ar re all a dec'has, gand ar gouunnar, hag, epad an naontek vloaz, ma chomas Alan Veur war drom Rouaned Breiz, hini anezo ne gredas en em ziskouez war aochou an Arvor.

Da varo Alan Veur, er bloaz 907, gwasa pez a voe, e savas trouz etre e zaou vab hag e zaou vab kaer, dre ma 'z edont o klask gouzout piou anezo o fevar a zougje krunenn rouaned Breiz, war e lerc'h.

An Aotrou Doue a ziskouezas sklêr e vije bet gweloc'h d'ezo en em glevet, e lec'h chom d'en em rendaela, o tigas an Normaned warno hag epad tregont vloaz, ne glevjod hano bemdez nemed eus a lazerez, eus a dan-gwall hag eus a zismantr.

TAN-GWALL HA DISMANTR

Er bloaz 914 e voe devet abati Landevennec ; (1) ar venec'h a dec'has, d'ar red, a dreuzas Bro-C'hall hag a yeas tre betek Montreuil o kas ganto, dre ma 'z aent, korf o zad mat, sant Gwennole.

« Er bloaz 919, eme Flodoard (2), an Normaned a « zismantras Breiz, ar vro-se gourizet gand ar mor hag « a zo e korn Bro-C'hall; he diskar hag he flastra a re- « jont eus an eil penn d'egile ha gwerza, laerez pe harlui « an holl Vretoned. »

(1) Ar sklerijen war ar gwall zarvoud-se, a voe kavet, n'eus ket a wall bellou, war eur paper koz bet da venec'h Landevennec a virer atao e leordi ar Roue, e Copenague.

(2) Flodoard, ganet e Epernay, er bloaz 894, maro e Reims, er bloaz 966, — a oa karget eus paperou koz iliz-veur Reims ; skriwa a eure istor an darvoudou brasa a dremenas en e amzer, etre ar bloaz 919 ha 966.

BERED AN HOLL-ZENT

E parrez Lanriouare, e Goueled-Leon, ez eus eur verdig vihan, e kreiz ar vered vrás, stok ouz an iliz, hag a hanver bered an Holl Zent ; war a leverer, sez mil sez kant sez ugent ha sez sant a zo bet sebeliet eno ha setu perak ne ziskenner el lec'h santel-se « gant nep seurt boutou ». (1)

Ar zent-se, a dle beza kristenien ar vro bet merziet gand an Normaned, pe, er bloaz 919 pa 'z edont oc'h ober o reuziou bras, pe, er bloaz 937, pa 'z edod o rei al lamm diweza d'ezo, eus an eil penn d'egile d'ar vro.

WAR HENT AN HARLU

Ar Vretoned a c'hellas tec'het a dec'has; darn o e'houzout ervat e oa ginidik o zud eus a Vreiz-Veur a dreuzas ar mor evit gellout savetei o buhez e bro goz o zadou; en o zouez edo mab kaer Alan Veur, Mathuedoe :

« En amzer-se, da lavaret eo er bloaz 919, eme bape- « rou koz an Naoned, Mathuedoe, Aotrou ar Poher, a de- « c'has betek lez Athlestan, roue Bro-Zaoz, gand eun ni- « ver bras a Vretoned ha gand e vab Alanik a oa bet ga- « net d'ezan gant merc'h Alan Veur hag a voe leshanvet « diwezatoch ar Barvek; ar roue Athlestan, e-unan, eo a « oa bet o terc'hel ar mab-se p'edod ouz e vadezi ha setu « perak e oa ken troet outan ha ma 'z oa. »

NEUZE E VOE DOUGET KORFOU AR ZENT

An darn vrasa, evelato, a dec'has etrezek Bro-C'hall; neuze, eme ar skridou koz e voe douget, er mêz eus ar vro, korfou ar zent.

((1) An Tad Santel ar Pab Alexandre VII a roas d'ar 7 a viz gouere 1664 indulenjou kaer d'ar re a laka o hano e Breuriez an Holl Zent savet e iliz Lanriouare.

(2) « Tunc transportata sunt corpora sanctorum Cf. vet. coll. m. s. de rebus Britannicæ. »

Breiz a dec'he diouti he bugale veo hag ar re-man a gase ganto korfou he gwella bugale varo : korfou he sent, tenzoriou eun tamm mat talvoudusoc'h eged an aour meleno : korf sant Samson a voe kaset da Orleans ; hini sant Magloar da Baris ; hini sant Gwennael da Gorbel ; hini sant Gwenole hag hini sant Kaourintin da Vontreuil ; hini sant Gweltas da Deols ; siouaz, an hanter anezo ne dleent ket distrei ken !

GOUEL MIKAEL 931

Er bloaz 931, an nebeud Bretoned a oa chomet da veva e Breiz, dindan yeo an Normaned, a en em zavas da zeiz gouel Mikael a eneb o mistri hag a flastras an holl Normaned a oa o chom, en o zouez, ha da genta unan o mestr bras Felekan.

Siouaz, an Normaned all a oa oc'h ober o reuz, pelloc'h, e Bro-C'hall, pa glevjont ar pez a oa digouezet gand o c'henvroiz, e Breiz, a deuas gand Incon, o mestr, hag a beurdrec'has ar Vretoned.

DILEZET !

Eur vro dilezet gant Doue ha gand an dud, setu petra eo deuet Breiz da veza, breman, dindan krabanou an Normaned.

He beziou o-unan a zo goullo ; he bugale a zo tec'het, dre vor ha dre zouar, etrezek Bro-C'hall ha Bro-Zaoz, o

kas ganto relegou he diazezourien hag he difennourien dirak Doue.

Da c'houel an Arc'hêl bras Mikael, er bloaz 931, he deus klasket sevel eus he bez ha terri he ereou; flastral he deus grêt he enebourien; enebourien all, gwasa pez a zo, ha kals niverusoc'h a zo deuet hag o deus he diskaret a-nevez en he bez ha lakêt ar ziell warnan : grêt eo ganti breman, da vat ; eus an eil penn d'egile d'he aochoune gaver nemet Normaned hag en Argoat ema ar gouzeri, an dismantr, ar maro !

GERIOU DIAES DA ZARN. — **Mulgut Brest** : gouzoug mor Brest ; ledenez : koulz lavaret eun enez ; **an deog** : an dekvet loddenn ; tierned : eus ar ger ti hag eus ar ger kern : kern an ti, da lavaret eo mestr an ti.

Bloaveziou laouena hor Breiz

— 936 — 937 —

Epad triouec'h vloaz, eus ar bloaz 919, betek ar bloaz 937, Breiz ne oa mui da Vreiziz; perc'hennet e oa gand an Normaned ha Breiziz a oa tec'het, darn da Vreiz-Veur, bro goz o zadou, ha darn all da Vro-C'hall, o kas ganto korfou o sent ; menec'h Landevennec, gant relegou o Zad mat, an Aotrou sant Gwenole benniget, a oa pignet betek Montreuil ; eno kant leo, diouz o c'hêr goz ne gollent ket ar gwel eus ar reuziou a skoe douar kunv o c'havell hag, eun dervez, er bloaz 935, o abad Yann, a deuas, dre vor, da Landevennec hag a gredas, en em zila, e kuz etre mogerioù diskaret e abati hag eno e lakeas unan eus e venec'h da zevel war dismantr e vro eur c'han-brezel hag a zo deuet an diverra-man anezan beteg ennomp.

KAN-BREZEL LANDEVENNEC

« O Breiz paour diskaret out breman, evel ma oa ar Jude, gwechall, pa gane ar profet : « Moal e teuy da veza evel eun er ! »

« Ya ! moal out, te iveau, penn-da-benn pa 'z peus kollet an dud kalonek az tioualle !....

Mamm vat an dud vrudet-se, ker bras o galloud, war draou ar bed-man, ha war draou ar bed all, a zo kouezet a-stok-korf d'an douar, dindan samm he glac'hар ; dizale, koulskoude, harpet war bugale ouesk, evel ma 'z eo he re, e savo adarre, en he sav, ma fell d'ez i heulia hentchou al lealded. » (1)

AN ABAD YANN A GLASK EUN DEN

An abad Yann, distroet d'ar gêr, a welas darn eus merourien goz an abati, Amalgod ha Gwezennoc, o devoa gellet chom er vro, a-bouez en em guzat e keviou reier Kroazon hag a glevas ganto e ch'elled rei lamm d'an Normaned, eus an eil penn d'cgile d'an Arvor. Ar pez a oa red kaout oa eun den, e kreiz e nerz, da vont e penn ar Vretoned, eun den ha ne gemerje den gwarizi outan betek lavaret :

Perak hennez en uhel ha me ne vefen ket ?

Dillo an abad Yann a welas ne oa nemed eun den, unan hepken hag a oa barrek da voda an holl Vretoned en-dro d'e vanniel hag hennez oa an Aotrou Alan, mab Mathuedoe, tiern ar Poher ha mab bihan, dre e vamm, da Alan Veur, trec'her bras an Normaned, e Kistreberh, er bloaz 888.

An Aotrou Alan, filhor da Athlestan, roue Bro-Zaoz, a oa neuze e lez e baeron ; e kreiz e nerz edo ; pemp bloaz

(1) Ar c'homzou latin a droomp aman, e brezoneg, a gaver war rollad paperou koz mil bloaz abati Landevennec, a virer c'hoaz, evel eun tenzor, en eur pres dir, e leordi kér Gemper.

war nugent bennak a c'helle kaout ; e vrava plijadur oa redek an ourzien hag ar moc'h gouez, er c'hoajou bras hag o laza a daoliou penn-baz ; mat oa da vont da redek warlerc'h an Normaned. An abad Yann a gasas an daouzen o devoa e fizians, Amalgod ha Gwezennoc, d'e gaout, da lavaret d'ezan distrei d'e vro hag e klaskje, e-unan, tud da rei an dourn d'ezan da ziskar an Normaned.

An Aotrou Alan a asantas hag Amalgod ha Gwezennoc, war aoter sant Per, abostol, e Londrez, a douas e sentje an holl Vretoned outan, beteg ar maro.

Abad Landevennec eo eta an hini a zo beto o lakat e genvroiz da zevel war o zreid, ouz o unani en dro d'an Aotrou yaouank Alan hag ouz o lakât da veza evelse barrek a-walc'h da drec'hi o holl enebourien.

STOURMAJOU AR BLOAZ 936

Roue Bro-Zaoz, Athlestan, a roas d'e filhor, eun nebeud listri hag eun nebeud tud evit stourm ouz an Normaned. Treuzi a eure ganto ar mor er bloaz 936 hag e reas e ziskenn en eun aod, tost da gêr Dol, el lec'h ma kavas an toullad brezelourien bodet gand an abad Yann hag edo Amalgod ha Gwezennoc, en o fenn.

E abati Dol e oa eun neiziad Normaned ; eun eured vras a oa ganto ; Alan, a gouezas warno, evel eul louarn, pa zonjent an nebeuta hag o lazas holl gwitibunan.

Ac'hano ez eas dre vor da Zant-Brieg ; eno e oa eun neiziad all ; kouez a eure warno, iveau, adarre, evel eul louarn, ha gand e gleze dir, o dibennas holl.

Dek leo ac'hano, war douar Plourivo, e Kastell-Aufret, e oa eun neiziad all c'hoaz ha dies bras da zifoupa ; Alan al Louarn, en eun dervez, a deuas a-benn anezan hag an Normaned ne voent ket lazet a voe strinket, diwar gern ar reier, war o fehn d'an traon, e dour an Treo ha beuzet.

Kroaziou savet dem-goude a ziskouez c'hoaz e pelec'h e tremenas an emgann.

STOURMAJOU AR BLOAZ 937

Ar Vretoned a oa c'hoaz, er mèz eus ar vro, pa glev-jont hano eus ar gwall daoliou a skoe Alan al Louarn war an Normaned a zistroas, d'ar red, d'en em lakat dindan e urziou, hag en hent-se, er bloavez warlerc'h, e voe gellet peurziframma ar vro eus a dre daouarn al laeron.

Setu ar pez a verk Flodoard, en e istor :

« Er bloaz 937, goude eun harlu hir, er mèz eus
« Breiz, ar Vretoned a zistroas hag a stourmas heb ehan
« ouz an Normaned o devoa perc'hennet o douar ; trec'h

« e voent d'ezo, kouls lavaret e peb emgann, hag e c'hell-jont dont da vez, a-nevez, mistri en o bro. »

Gwassa pez a zo, eus ar stourmajou a leunas ar bloaz 937, n'eus nemet daou hag a vije deuet hano anezo, dre ar skridou koz, betek ennomp : hini Runeven hag hini an Naoned.

RUNEVEN

Etouez ar Vretoned, distroet eus an harlu, evit rei dourn da Alan al Louarn, unan eus ar re vrudeta oa Even, tiern Leon hag a oa e gastell, el lec'h m'ema breman kér Lesneven.

An Normaned a gemeras aoun razan hag a deus eus kement korn a oa e Leon hag e Kerne da glask e ziskar ; kouenza fall a rejont hag Even eo an hini a roas lamm d'ezo e Runeven, e parrez Plouider, gant skoazell an Aotrou sant Goulc'henn, e oa bet o pedi, a-raok mont d'an emgann.

AN NAONED

An Normaned, a glaskas neuze en em harpa war gêr an Naoned ; Alan al Louarn pa glevas e oant oc'h en em voda eno a gerzas warno d'ar red ; klask a eure rei lamm d'ezo da genta e prad Anian, el lec'h ma raent o neiz, met ne voe ket evito, en taol kenta, ken niverus ha ma oant ; pignat a eure neuze, gand e dud, da ziskuiza war ar grec'henn a oa a-uz d'ar prad ; diranvet e oant holl gand ar zec'hed ha ne gaved, dre eno, banne dour ebet.

Alan al Louarn a en em daolas neuze da bedi an Itron Varia da rei d'ezan ar c'hras da gaout eun eienenn da derri o sec'hed ; kerkent, unan eus e vrezelourien, o toulla ar vrousteg a welas eun eienenn o tarza hag a deue dour glan ha fresk anezo ; an holl a evas o gwalc'h.

Krenfaet gand an dour-se ha gand ar skoazell anat a roe d'ezo an Itron Varia, ar Vretoned a sailhas a-nevez, war an Normaned hag o ledas holl, ouz torgenn, nemed

eun nebeudig a c'hellas pignat war o bigi ha kemeret an tec'h. (1)

Neuze e c'hellas ar Vretoned gwelet mat nag a zroug o devoa grêt an Normaned da gêr ; ne oa ket eun ti ken, e nep lec'h, henvel ouz eun ti ; dre ar ruiou goloet gand ar geot ez ejont etrezek an iliz-veur; ne oa toenn ebet warni ; ar moyeriou a oa hanter gouezet ha goloet a ilio hag a zrez.

PEDENN ALAN AL LOUARN

Doaniet, dirak kement all a draou dismantret, Alan al Louarn a zaoulinas dirak an aoter vrás, hag a bedas, a-unan gand e vrezelourien, sant Per ha sant Paol, patroñed an iliz-veur da rei da gêr an Naoned ha da Vreiz a-bez, ar peoc'h hag ar frankiz dindan heol benniget an Aotrou Doue.

Alan a zisklerias e vije e gastell hiviziken en Naoned, demdost d'an iliz-veur.

Ar brud eus ar pez a oa digouezet e Breiz Vihan a redas, evel eul luc'hedenn eus a Vro-C'hall da Vro-Zaoz hag ar Vretoned a oa c'hoaz o chom er broiou-se, a deuas d'ar red d'o c'hêr goz hag a anavezas raktal e oa Alan al Louarn barrek da zougen kurunenn Duked Breiz ha setu penaoz e voe adsavet, er bloaz 937, breman ez eus mil bloaz, gant nerz ha kleze ar brezelour bras Alan al Louarn hag ijin ha pedennou Yann, brudeta abad Lan-devennec, goude sant Gwennole, hor bro garet Breiz.

Ra jomo o daou hano skoulmet da virviken e spered hag e kalon kement Breizad a daol troad war douar hor Breiz : dleet eo.

(Diverra tennet diwar eil levr Istor Breiz an Aotrou Arzur de la Borderie).

(1) Ar re-man a vez flastret, daou vloaz diwezatoc'h, e Trant, e kichen Roazon, d'an deiz kenta a viz eost 939 ha diwar an dervez-se, Norman ebet ne gredas ken dont da glask trabas ouz Breiz.

War skouer hon Tadou

Ar pez o deus grêt hon Tadou, breman mil bloaz, perak n'her grafemp-ni ket ?

Ar gwad breizek a rede, en o gwaziad, ne dle ket beza kollet e nerz gantan o tremen en hor re-ni ; nann, hep mar ebet, met evit dont a-benn, eus an traou burzodus a rejont oc'h adsevel o Breiz, ez eo ret d'eomp, eveldo, prederia a-zoare war stad reuzeudik hor bro; en em glevet, da vat, an eil gand egile, ha stourm, heb ehan, evit lakat an traou troet war an tu eneb da veza adarre war an tu mat. Ewel e hepken hon devezo an trech' .

I. — PREDERIOMP

Hon tud koz hag o beleien, pa oant du-hont, e Montreuil, pe e lec'h all, harluet pell diouz o bro, kenta tra a rejont a vœ, nann fallgaloni, met prederia a-zevri, war stad o Breiz : gwelet pegen bras e oa warni galloud an Normaned ha klask an tu da rei lamm d'ezo.

Kera skouer.

Diskaret e oa hor bro nauze; ken diskaret all eo breman ; neuze e oa perc'hennet gand an Normaned ; breman eo gouarnet gant lezennou he stlejo war eün d'ar bez ; klevit kentoc'h :

He hano a zo bet lam'et diwar gartennou an Europ, er bloaz 1790, hag an daou fars eus he bugale n'hen anavezont ket ken !

He yez, n'heller ket ne c'homz, hag he feiz n'heller ket he anzao, e hini, eus tiez ar C'houarnamant.

E pelec'h ema ar Vretoned o deus pleustret, pell awalc'h, war draou o bro, bettel gwelet ker sklêr hag an deiz eo an tri dra-se tri dra hag a zo pec'hed o gouzanv ?

E pelec'h emaint ?

Hag eur Breizad war gant a zo o kemeret preder gant traou e vro ? N'eo ket da lavaret; sellit endro d'eoc'h; hor c'henvroiz a gav ez a mat an traou evel ma'z eont... Penaos, neuze, gortoz e rofent an dourn evit

ma 'z aint gwelloc'h ? Nemet staga a rafent, a-zoare, da lenn Istor o zadou, bet kuzet outo er skoliou, e chomint berwelet ; n'o devezo ket eur gwenng da harpa ar skoliou, ar gouelioù hag ar c'heulaouennou brezonek hag e stlapint mil luriou, bep bloaz, etre daouarn ar re n'o deus ken micher nemet dismantra ene Breiz.

II. — EN EM GLEVOMP

Ar pez a gollas a-viskoaz ar Vretoned eo an dizunvaniez ; bep wech m'o deus kavet enebourien touet war o hent, ez int bet trec'het, rak atao, elec'h en em glevet, e kavent gwelloc'h en em daga ;

— dre ma n'en em glevent ket int bet trec'het, e Breiz-Veur, breman ez eus 2.000 bloaz, gand ar Romaned : « en dra ma stourment a-unanou, e vezent diskaret a-vagadou ! » (1) ;

— dre ma n'en em glevent ket, e rankjont tec'het diouz Breiz-Veur, a-raok ar Zaozon, breman ez eus 1500 vloaz ;

— dre ma n'en em glevent ket, e rankjont tec'het diouz Breiz-Vihan, a-raok an Normaned, breman ez eus mil bloaz ;

— dre ma n'en em glevent ket breman ez eus 500 vloaz, eo e c'hellas ar C'hallaoued lemmel, tamm ha tamm, he frankiz digant o bro hag he lakât da ober eun astenn d'o hini.

Daoust hag ar gwel eus ar reuiziou a zigouez, hag a venn peurziskar hor Breiz, hol lakay da zont ennomp hon unan pelloc'h ha d'en em glevet da vat ?

Gwella-se, m'her gra.

Bep wech m'hon eus gellet en em glevet, hon eus bet an trec'h ; Breiz, bet adsavet breman mil bloaz, dre an emgleo a oa etre he bugale, a c'hell beza adsavet adarre, en he c'haer, breman, dre an emgleo a vezet etrezomp : eur feiz ! eur yez ! eur galon !

(1) « Ita dum singuli pugnant ,universi vincuntur. » « Tacitus, e buhez Agricola, XIIe pennad, skrivet er bloaz 98. »

III. — STOURMOMP

Kouezet omp, siouaz, izela ma c'hell kouenza eur bobl hag he devoa pep tra evit kaout gwir da gomz d'ar bed-holl en he yez he-unan.

Hag arabad d'eomp stlepel, re en holl, ar bec'h war ar C'hallaoued, evelato, rak ma 'z omp kouezct, kenta tra hon eus da ober eo lavaret hor « mea culpa » ; n'hon eus ket gouezet na digeri hon daoulagad, nag en em glevet, na stourm, holl a-unan.

Ezomm ebet evit stourm a-zoare, na da laza, na da c'hloaza den ebet ; n'hon eus nemet kerzet atao war an tu breizat hag an tu kristen da ober.

M'en divije kement Breizad a oar brezoneg desket brezoneg d'ar re a zo dindannan ; — m'en divije kement den desket a zo e Breiz harpet ha skignet ar skridou lag al leoriou brezonek, evel m'oos dleet ; ma vije bet heuliet, penn-da-benn, gant doujans ha karantez, gourc'hennennou tri eskob Breiz-Izel, diwarbenn ar **brezoneg er skolion, Istor Breiz** hag ar **C'hatekiz** ; — m'en divije kement beleg a zo bet, endra ma oa kloareg, o tarempredi skol vrezonek e gloerdi, savet raktal, en e barrez, dre ar Skolzul, ha pa ne ve ken, eun toullad diskibien, barrek da skriva, da gana ha da brezeg e brezoneg, e vije bet se-bezus, a-benn breman, ar wellaenn deuet e Breiz.

Neuze ne vije ket bet gwelet ar c'holiou mantrus a ra ar brezoneg, en dro da Vrest, e kostezioù Montroulez, e enezenn Briat, e Pempoul, e Goueled Kerne, en Orient hag e enezier Bro-Wened.

Nag a Vreiziz a zo harluet, dre eno, en o bro o-unan ! Hanoiou breizat eus ar re gaera a zougont ; ne gomzont mui e yez ar re goz... galleget int !

Neuze ne vije ket bet gwelet breuriezou tud yaouank, ken paotred, ken merc'hed, er c'hériou ha war ar mêziou, er stalhou-labour hag en arvoriou ha ne glasker lakât etre o daouarn nemet leoriou, kantikou ha paperennou gallek Paris !

Petra c'hell lavaret iveau, an eil d'egile, diwar gement-se, ar zent bras a zavas Breiz, breman ez eus pemzek kant

vloaz, pa deuont da ober eur zell, diwar dreuzou ar bardozi, war o bro goz ?

Lakomp eta hor gwiriou, — ar gwir en deus pep den, da veza skoliet e yez e Dadou ha da heulia o C'hredenn, — da skedi dirak daoulagad an holl ha nag an Iliz, nag ar C'houarnamant ne c'hellint chom heb anaout o zalvoudegez, rak, « den ne dle mont a eneb ar gwir, na zoken kredi e c'hellfed mont en e eneb. » (1)

Lakomp, iveau, dre hor bilhed-vot, da vont e holl gargaou Breiz, tud barrek a-walc'h, dre o deskadurez, da welet e pelec'h ema hor gwir ha ker barrek all d'hen difenn ; n'eo ket ret kas holl gudennou Breiz da zirouestla da Baris.

Renerien veur an Urziou menec'h ha leanezed a zegas o zud da ober skol e skoliou Breiz-Izel, a gas, allies a-walc'h, breman c'hoaz, ar re anezo a oar brezoneg da Vro-C'hall hag ar re ne ouezont nemet galleg da Vreiz-Izel hag evelse eo e teuer, e berr amzer, da drei ar parrezioù brezoneka war ar galleg. Red e vez diskouez d'ezzo ar gaou a reont evelse d'hor bro ha n'heller ket kredi e c'hellfent kenderc'hel gand o labour fall pa vez bet kaset sklerijenn a-walc'h betek enno.

Salo e vefe gwelet hep dale skoliou mistri, o sevel e Breiz-Izel, evit deski d'ar gelenerien ar pez o deus da zeski da bep Breizad bihan, ha ne ouzont ket.

Nag en hor c'hériou, na war hor mêziou, ne c'hell beza gouzanvet skol ebet ken hag a daolfe dismegan war hor brezoneg, o chom hep hen deski d'ar vuigale hen da-rempred ; bugale ar pinvidik, kouls ha bugale ar paour, a diez gouzout brezoneg e Breiz-Izel.

Hor Zalver n'eo ket deuet da ziskar ar pez a oa, en e raok, war an douar, met da lakât gwellaenn e kement e lec'h ma oa ezomm d'hen ober.

Labour an Iliz, e pep bro, eo eta skigna ar Feiz ha netra ken. He labour en hor Breiz-ni eo benninga ar brezoneg ha tenna talvoudegez anezan evit lakât ar Feiz da vleunia e sperejou ar Vretoned.

(1) « Quae contra ius flunt nec fieri posse credenda sunt. »
(Pius XI, 31-3-35).

Ma 'z eus eta tud diskiant a-walc'h evid ober kement tra a zo en o galloud evit lakât ar galleg da rei lamm d'ar brezoneg, an dud-se, anat eo, a ya a-grenn a enep gourc'hemennou an Iliz hag a enep gourc'hemennou Doue. (1).

Ha, koulskoude, petra o deus grêt ha petra ra, 300 vloaz a zo, ar re a en em garg da skigna an Deskadurez, e Breiz-Izel, ma n'eo ket « saccager la culture celtique » eo, da lavaret eo, flastra, evel tud gouez, ar pez a lake hor Breiz da veza dishenvel diouz ar broiou all.

Ma vije bet disteroc'h hor brezoneg egod ar galleg a glaskent lakât en e lec'h, neuze, c'hoaz, marteze, ne vije ket bet ker bras o zorfed, met an holl a anzaeo eo hor yez, par atao d'ar yezou all ma n'eo ket trech : an A. William B. S. Smith eus a New Jersey, U.S.A., a skrive kementaman da Rener « Feiz ha Breiz », d'an 9 a viz gwengolo 1936 : « Kals a yezou am eus desket, met anzaeo a rannek eo deuet ho yez c'houi da veza, — hep ma ouesfen « mat a-walc'h perak, — ar yez diavéziat a garan ar « muia hag a glaskan anaout ar gwella ! »

Hag ar pez a skrive an Aotrou Smith, meur a hini all her grafe ; gand ar brezoneg, eur spered lemm a zavo skridou war an traou uhela. e c'hell pleustri warno spred mab den : gwelit leoriou Meven Mordiern ha Vallée, e « Gwalarin » ; « Mentoniez » C. L. Keryann, « Studi hag Ober » an Aotroned Nedelec ha Floc'h.

Piou ne wel ket eta, hiviziken, peger mantrus eo lezel eun hevelep yez, evel eur baourez, war dreuzou tiez an Deskadurez ?

(1) Ar wirionez-se a oa bet diskleriet, evelhen, d'an 22 a viz gouere warlene, e « Semaine Sociale de Versailles » gand an Tad Charles, professeur de théologie à Louvain et de missiologie à l'Université Grégorienne : « Le Rédempteur n'est pas venu pour détruire, mais pourachever. Nous n'avons pas à substituer à la « civilisation extrême-orientale notre civilisation européenne. Le christianisme n'est pas une civilisation, baptisons les civilisations de l'Asie. C'est là l'œuvre originale et précieuse qu'il nous faut accomplir. Les saccages ne seraient pas seulement aller contre la raison humaine, ce serait contrister l'Esprit de Dieu ! »

Hag ar pez a zo gwir evid an Azi a zo ker gwir all, na petra 'ta, evit hor Breiz.

Keit ha ma ne vo ket digor, a-hed o fenn, holl skoliou Breiz d'ar brezoneg, arabad da Vreiziz ehana da youc'hal eo breset, en o bro, ar gwir en deus pep den da veza skoliet e yez e Dadou.

Ger ar Pab a zo bremain war gadour sant Per n'eo ket : « Difennomp hor Feiz ! » eo, met « Gounezomp d'hor Feiz an tachennoù kollet ! » ar pez a zo kals kaeroc'h.

Evel kristenien hag evel Breiziz, kemeromp skouer war ar Pab bras Pi XI hag arabad d'hor ger beza hepken :

Dalc'homp start d'hor yez ha d'hor Feiz
Koulz hag ar brug da gragou Breiz !

met beza e tle beza :

Gounezomp d'hor yez ha d'hor Feiz
An tachennoù kollet e Breiz !

Ra vezo ar ger-se ger kement hini a deuio da Blougastell da c'houeliou milvet bloaz adsavidigez Breiz d'an 22, 23 ha 24 a viz eost a zeu.

Doue ra viro Breiz da virviken !

Y.-V. PERROT.

Siell Alan al Louarn

MENEC'H LANDEVENNEC
O TEC'CHEL A-RAOK AN NORMANED
HAG O KAS GANTO RELEGOU O ZAD
SANT GWENNOLE, DIAZEZOUR O ABATI.

Embannet ha perc'hennet gant « Feiz ha Breiz », ha moule e
Moulerez an Arvor, e Gwengamp